

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

УДК 796.01:316.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19782664>

Структурно-функціональна модель «Спорт як інструмент культурного діалогу» в системі соціальної адаптації

Приймак Марія Михайлівна

Кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри історії та теорії олімпійського спорту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна, 03150,
<https://orcid.org/0000-0003-3249-9902>

Прийнято: 11.01.2026 | Опубліковано: 30.01.2026

***Анотація. Вступ.** У сучасних умовах глобалізації спорт виступає не лише сферою досягнень, а й простором інтенсивної міжкультурної взаємодії та формування особистості. Проте вузька професійна спеціалізація часто обмежує соціокультурний розвиток спортсменів, створюючи переешкоди для їхньої подальшої адаптації у суспільстві. **Мета.** Обґрунтування та розробка моделі соціокультурної конвергенції спортсменів «Спорт як інструмент культурного діалогу» для подолання суперечностей між вузькою спеціалізацією та потребою у всебічному розвитку особистості для успішної соціальної інтеграції. **Методи.** Застосовано системний підхід, теоретичний аналіз та систематизацію міждисциплінарних поглядів. Побудова понятійного апарату («аксіологічний конвертер») здійснена методом абстрагування. Архітектуру структурно-функціональної моделі «Спорт як інструмент культурного діалогу» проєктували через структурно-функціональне моделювання. Теоретична дедукція та порівняльний аналіз використані для виявлення закономірностей соціокультурної підтримки. **Результати.** Досліджено соціокультурний потенціал спорту як середовища для накопичення*

особистісного капіталу. Представлено структурно-функціональну модель «Спорт як інструмент культурного діалогу», яка функціонує як нелінійний, спіралеподібний процес трансформації досвіду у внутрішні компетенції. Модель інтегрує блоки: акумуляції ресурсів (коучинг, мобільність); конвертації (робота «аксіологічного конвертера», культурна рефлексія); консолідації капіталу (когнітивна гнучкість); та ретрансляції цінностей (соціальна місія, волонтерство). Обґрунтовано, що модель перетворює фізичну мобільність атлета на інтелектуальний актив. **Висновки.** Доведено, що накопичення соціокультурного капіталу потребує методологічного супроводу. Впровадження структурно-функціональної моделі «Спорт як інструмент культурного діалогу» забезпечує трансформацію досвіду у стійкі етичні переконання, зміцнюючи резистентність до викликів. Освітній коучинг гарантує безболісну зміну соціальної ролі після кар'єри, утверджуючи спорт як ресурс «м'якої сили» у глобальному суспільстві.

Ключові слова: соціокультурний капітал, соціальна адаптація спортсмена, аксіологічний конвертер, олімпійська освіта, подвійна кар'єра, соціальна інтеграція, професійна мобільність.

Structural-Functional Model "Sport as a Tool for Cultural Dialogue" within the System of Athletes' Social Adaptation

Pryimak Mariia Mykhaylivna

PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor, Professor Department on History and Theory of Olympic Sport, National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Ukraine, 03150, Kyiv, 1 Fizkul'tury Str.,

<https://orcid.org/0000-0003-3249-9902>

Abstract. Introduction. In modern conditions of globalization, sport serves not only as a sphere of achievement but also as a space for intensive intercultural interaction and personality formation. However, narrow professional specialization

often limits the socio-cultural development of athletes, creating obstacles to their subsequent adaptation in society. **Objective.** Substantiation and development of a structural-functional model for the socio-cultural convergence of athletes entitled "Sport as an Instrument of Cultural Dialogue" to resolve the contradiction between narrow professional specialization and the need for harmonious personality development for successful social integration. **Methods.** A systematic approach, theoretical analysis, and systematization of multidisciplinary perspectives were applied. The conceptual apparatus (specifically the "axiological converter") was constructed using the abstraction method. The architecture of the "Sport as an Instrument of Cultural Dialogue" structural-functional model was designed through structural-functional modeling. Theoretical deduction and comparative analysis were utilized to identify patterns of socio-cultural support. **Results.** The study explores the socio-cultural potential of sport as an environment for accumulating individual capital. The "Sport as an Instrument of Cultural Dialogue" structural-functional model is presented, viewed as a non-linear, spiral process of transforming professional experience into stable internal competencies. The model integrates four functional blocks: accumulation of resources (coaching, mobility); conversion mechanisms (the "axiological converter" operation, cultural reflection); capital consolidation (formation of cognitive flexibility); and the output circuit of value retransmission (social mission, volunteering). It is substantiated that the model allows for transforming physical mobility into an intellectual asset. **Conclusions.** It is proven that the accumulation of socio-cultural capital requires methodological support. The implementation of the "Sport as an Instrument of Cultural Dialogue" structural-functional model ensures the transformation of experience into stable ethical convictions, strengthening resilience to challenges. Educational coaching guarantees a seamless transition of social roles after the athletic career, establishing sport as a "soft power" resource in a global society.

***Keywords:** socio-cultural capital, social adaptation of an athlete, axiological converter, Olympic education, dual career, social integration, professional mobility.*

Постановка проблеми. Спорт у сучасному вимірі постає потужним інструментом антропологічного та культурного розвитку, що інтегрує інтенсивну фізичну активність із широким спектром можливостей для міжкультурної комунікації. В умовах глобалізації спортивна діяльність трансформується в універсальну мову, здатну консолідувати представників різних культур, релігійних конфесій та національностей. Для спортсменів досвід професійної мобільності, що включає участь у змаганнях різного рівня, тренувальних зборах та спільних освітніх проєктах, є не лише боротьбою за спортивні результати, а й унікальним шляхом ініціації в історію, традиції та ціннісні системи як власного народу, так і інших спільнот [1]. Таке соціокультурне збагачення визнається критично важливим чинником адаптації особистості, оскільки сприяє інтеграції спортсмена у глобальну спільноту та формуванню когнітивної гнучкості, необхідної для успішної життєдіяльності поза межами професійної арени [2]. У контексті сучасних геополітичних викликів спорт перетворюється на стратегічний ресурс «м'якої сили» та культурної дипломатії, де спортсмени виступають повноважними амбасадорами своєї нації.

Водночас критичний аналіз існуючої практики вказує на поглиблення структурно-функціонального протиріччя між домінантою вузькопрофесійної спеціалізації в системі підготовки та об'єктивною потребою в гармонійному соціокультурному розвитку особистості. Така диспропорція створює реальні ризики виникнення ефекту «соціальної капсуляції», що проявляється у звуженні ціннісно-сміслового горизонту спортсмена та прогресуючому накопиченні освітнього дефіциту [3; 4]. Це не лише нівелює потенціал спортсмена як активного суб'єкта культурної дипломатії, а й формує суттєві перешкоди для

його подальшої ресоціалізації та ефективної інтеграції в інші сфери суспільного життя після завершення спортивної кар'єри [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя дослідження базується на мультидисциплінарному аналізі, що дозволяє розглянути соціальну адаптацію спортсмена крізь призму культурології, соціології та менеджменту спорту.

Значна частина наукових розвідок присвячена функціонуванню спорту як інструменту «м'якої сили» та культурної дипломатії. У цьому контексті Кассіо Кріштіану Занелла та Едісон Джозе Невес Джуніор [6] пропонують сучасну методологію застосування культурної дипломатії у глобальних процесах, що знаходить відображення у працях Володимира Драча [5] та Романа Поліщука [7], які розглядають спорт як соціокультурну практику та значущий політичний чинник просування національних інтересів. Даний підхід доповнюється дослідженнями Січень Сунь [8] та Джеймса Ванга [9], які обґрунтовують пряму кореляцію між спортивною активністю, рівнем культурної обізнаності та зміцненням національної ідентичності особистості.

Окрему увагу вчені приділяють гуманістичному потенціалу олімпізму. Основоположні праці Марії Булатової та Володимира Платонова [10] розкривають олімпійську освіту як цілісну систему виховання. Ці ідеї трансформуються у дослідженнях Валентини Єрмолової та співавторів [11], де олімпізм виступає чинником формування патріотичних цінностей молоді. Важливим доповненням є праці Лідії Радченко [12], яка аналізує роль Олімпійського фонду культури у візуалізації ідентичності спортивного руху, що є критичним для соціалізації спортсменів у глобальному просторі.

На відміну від суто інституційного підходу, Родіки Чіомаг, Крістіана Попа, [13], а також Зію Лі та Арно Вакета [14] пропонують розглядати міжнародну змагальну діяльність як простір «інтеркультурного діалогу» та «глокалізації» спорту. Водночас організаційно-методичні засади інтеграції олімпійської освіти

в діяльність закладів дошкільної освіти, представлені у працях Наталії Лимаренко та Валентини Єрмолової [15], підкреслюють важливість формування системи цінностей уже на ранніх етапах виховання дитини.

Важливим аспектом дослідження є концепція «подвійної кар'єри» (Dual Career), де Ендрю Міллер [4] обґрунтовує пріоритетність освітньої складової. В українському науковому просторі цей вектор підтримує Марія Приймак [16, 17], вказуючи на необхідність державної інституціоналізації програм адаптації для мінімізації ризиків десоціалізації. Дослідження автора доводять, що накопичений протягом кар'єри освітній дефіцит створює суттєві соціально-професійні ризики [18]. Ефективність такої підтримки сьогодні неможлива без залучення коучингу та цифрових платформ. У працях Елени-Анкуци Санті [19] та Альони Жукової [20] доведено, що спеціалізовані вебплатформи забезпечують безперервність професійного самовизначення спортсменів в умовах високої мобільності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значне розмаїття наукових підходів, механізми цілеспрямованої трансформації міжнародного досвіду спортсмена у його сталий культурний капітал наразі залишаються недостатньо висвітленими. Більшість існуючих праць розглядають соціокультурний розвиток як побічний результат спортивної діяльності, а не як керований процес, що потребує специфічного методологічного супроводу.

Зокрема, потребує розв'язання питання інтеграції інструментів культурної дипломатії та цифрового коучингу безпосередньо в систему багаторічної підготовки. Саме необхідність розробки цілісної моделі супроводу, яка б поєднувала спортивну підготовку з цілеспрямованим накопиченням культурного капіталу особистості, визначає актуальність та вектор нашого дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка цілісної концептуальної моделі соціокультурної конвергенції спортсменів «Спорт як інструмент культурного діалогу», що базується на інтеграції професійної

діяльності з процесами накопичення індивідуального капіталу для успішної соціальної інтеграції.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати соціокультурний потенціал спорту та здійснити його системну декомпозицію за ключовими компонентами (ідентичність, комунікація, аксіологія тощо).
2. Обґрунтувати роль професійної мобільності спортсмена як механізму конвертації зовнішнього досвіду взаємодії з іншими культурами у сталий особистісний капітал.
3. Розробити та розкрити функціональний зміст моделі «Спорт як інструмент культурного діалогу», визначивши механізми трансформації спортивного досвіду у соціокультурні компетенції.

Методи та методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дозволив забезпечити цілісність наукового пошуку через використання комплексу взаємодоповнюючих теоретичних методів. Побудова понятійно-категоріального апарату та обґрунтування авторського концепту «аксіологічний конвертер» здійснювалися шляхом абстрагування та узагальнення ключових характеристик соціокультурного розвитку особистості.

Для структурування потенціалу спорту та декомпозиції його складників залучено методи теоретичного аналізу, синтезу та систематизації міждисциплінарних наукових поглядів (соціологічних, аксіологічних та культурологічних). Проектування змісту моделі було реалізовано за допомогою методу структурно-функціонального моделювання, що дало змогу візуалізувати динамічні зв'язки між накопиченням зовнішніх ресурсів та їх внутрішньою трансформацією.

Окрім цього, у роботі застосовано метод теоретичної дедукції для виявлення закономірностей впливу рефлексивних практик на адаптаційний

потенціал спортсменів, а порівняльний аналіз дозволив зіставити міжнародні стратегії підтримки спортсменів та адаптувати найбільш прогресивні з них до запропонованої концепції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний спорт еволюціонує від суто змагальної діяльності до багатогранного соціального інституту, що генерує специфічні культурні смисли. У межах нашого дослідження спорт розглядається як динамічне середовище, де фізична активність інтегрується з процесами неформальної освіти, міжкультурної комунікації та особистісної трансформації. Такий підхід дозволяє трактувати спортивну кар'єру не лише як шлях спортивних досягнень, а й як процес інтенсивного накопичення індивідуального культурного капіталу.

Аналіз соціокультурних складових дозволив структурувати культурний потенціал спорту за функціональними елементами. Це дає можливість зрозуміти, які саме аспекти спортивної діяльності є найбільш ефективними для формування гармонійної особистості та її успішної адаптації у глобальному суспільстві. Систематизовані дані щодо компонентів цього потенціалу та механізмів їхнього впливу наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Культурний потенціал спорту: компоненти та механізми впливу

Компонент	Змістова характеристика	Механізм впливу на особистість
<i>Етнокультурна ідентичність</i>	Спорт як частина національного коду та традицій	Формування національної гордості та усвідомлення власної ролі як амбасадора країни
<i>Інтеркультурна комунікація</i>	Взаємодія у мультикультурному середовищі змагань	Подолання мовних бар'єрів та розвиток навичок невербального порозуміння
<i>Аксіологічний фундамент</i>	Система етичних ідеалів (Fair Play, повага)	Трансформація спортивної етики у щоденні соціальні норми поведінки
<i>Соціальна інклюзія</i>	Об'єднання людей незалежно від статусу та походження	Руйнування соціальних стереотипів та формування глобальної солідарності

<i>Освітня конвергенція</i>	Поєднання тренувального процесу з культурним збагаченням	Розширення світогляду; конвертація досвіду мобільності у стійкий інтелектуальний та соціокультурний актив
---------------------------------	---	--

Джерело: розроблено автором.

Дані таблиці 1 свідчать, що кожен елемент спортивної діяльності має значний виховний потенціал. Особливу роль відіграє «Освітня конвергенція», яка перетворює фізичну мобільність спортсмена на інтелектуальний капітал. У цій моделі професійна мобільність є головним «двигуном» розвитку. Під час закордонних поїздок спортсмен стикається з новими культурними кодами, що створює корисний «когнітивний дисонанс» і змушує виходити за межі звичних шаблонів. Завдяки роботі «аксіологічного конвертера» цей зовнішній досвід не просто запам'ятовується, а трансформується у стійкі внутрішні компетенції. Таким чином, саме активна мобільність перетворює пасивне спостереження на реальний соціальний капітал, необхідний для успішної інтеграції спортсмена в суспільство.

Логічним продовженням дослідження стало проєктування системного механізму, що забезпечує перетворення зовнішнього соціокультурного досвіду на внутрішні сталі компетенції суб'єкта спорту. З цією метою було розроблено модель, яка візуалізує архітектуру соціокультурної взаємодії, інтегруючи інституційні чинники (управління подіями, менеджмент) з індивідуальними процесами розвитку спортсмена. Структурно-функціональна побудова моделі «Спорт як інструмент культурного діалогу» представлена на рисунку 1.

Ця модель пропонує комплексний погляд на спортивну діяльність як на багатофункціональний соціальний інститут, що виходить далеко за межі суто змагального аспекту. Ми розглядаємо спорт як динамічне середовище, де щоденна професійна практика спортсмена трансформується у стійкий соціокультурний капітал особистості.

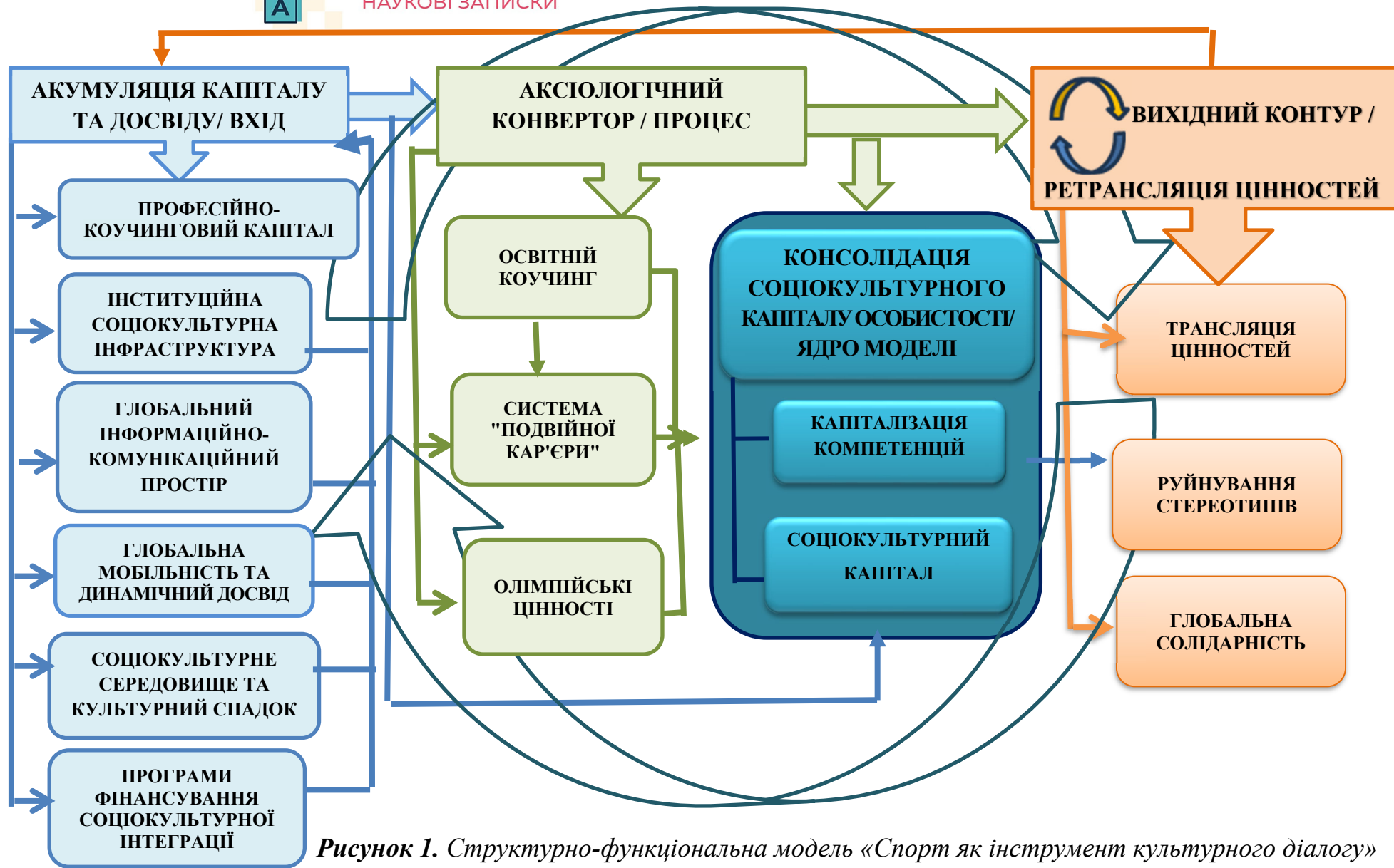

Рисунок 1. Структурно-функціональна модель «Спорт як інструмент культурного діалогу»
Джерело: розроблено автором.

Фундаментальною відмінністю запропонованої моделі є її нелінійний, спіралеподібний характер. На відміну від традиційних підходів, де соціокультурний розвиток вважається побічним результатом, модель «Спорт як інструмент культурного діалогу» базується на принципах керованості, системності та безперервності, що дозволяє максимально ефективно використовувати адаптаційний потенціал спорту на різних етапах кар'єри. Архітектура моделі структурована за чотирма стратегічними блоками, що утворюють цілісний цикл функціонування.

1. Блок акумуляції ресурсів, досвіду та вхідних імпульсів (Вхід). Перший етап функціонування моделі полягає у створенні потужної ресурсної бази, яка слугує фундаментальним підґрунтям для подальшого розвитку особистості. Ми виокремлюємо кілька ключових напрямів накопичення такого досвіду.

Професійно-коучинговий капітал та спільна діяльність фокусуються передусім на ролі тренера як ментора та культурного посередника. Взаємодія у системі «тренер–спортсмен» виходить далеко за межі техніко-тактичних настанов і включає безпосередню передачу професійних етичних норм та традицій. Важливим елементом тут виступає робота в межах глобальної мережі тренувальних баз, що дозволяє порівнювати різні професійні підходи та збагачувати власний арсенал методів.

Інституційна соціокультурна інфраструктура реалізується через цілеспрямовану політику олімпійського руху та діяльність спортивних організацій. Це передбачає створення спеціалізованого середовища для підтримки культурного діалогу, що включає мовну підготовку, програми культурної просвіти та глибоке ознайомлення з нормативно-правовими аспектами діяльності у різних країнах чи регіонах.

Глобальна мобільність та динамічний досвід виступає основним рушієм моделі. Цей процес реалізується через безперервний тренувальний процес, активну участь у змаганнях різного масштабу та регулярні тренувальні збори.

Ми підкреслюємо критичну важливість як міжнародних стартів, так і внутрішніх переміщень у межах країни, оскільки кожна нова локація стає для спортсмена простором соціокультурного експерименту, де він стикається з новими викликами, менталітетами та правилами взаємодії.

Глобальний інформаційно-комунікаційний простір та цифровий досвід передбачають усвідомлене використання сучасних медіаплатформ. Спортсмен вчиться професійно аналізувати свій «цифровий слід», самостійно формувати публічний імідж та використовувати цифрові технології для моніторингу культурного клімату середовища, в яке він інтегрується.

Соціокультурне середовище та культурний спадок відповідають за безпосереднє емоційне та інтелектуальне занурення спортсмена. Спортсмен не просто відвідує змагання, він активно вивчає архітектурний ландшафт, мовні особливості, гастрономічні традиції та символічний простір регіонів перебування, що дозволяє значно розширити його загальний світоглядний горизонт.

Програми фінансування соціокультурної інтеграції формують необхідну матеріально-ресурсну базу для реалізації моделі. Вони передбачають залучення спеціалізованих грантів, меценатської підтримки та цільових інвестицій для організації міжнародних освітніх проєктів, мовної підготовки та заходів соціальної спрямованості, що робить процес культурної конвергенції фінансово сталим та доступним на різних етапах спортивної кар'єри

2. Блок внутрішніх механізмів конвертації та аксіологічної обробки (Процес). Другий етап є найбільш критичним у моделі, оскільки саме тут відбувається трансформація зовнішніх вражень у глибокі внутрішні переконання особистості. Це своєрідна «лабораторія» особистісного зростання, де функціонують специфічні механізми адаптації.

Аксіологічний конвертер виступає як внутрішня система фільтрації досвіду крізь призму гуманістичних ідеалів. Будь-яка подія, складний конфлікт на полі чи особиста перемога проходять оцінку через фундаментальні цінності

Олімпізму, такі як чесність, повага до суперника, самодисципліна та солідарність. Такий підхід запобігає «соціальній капсуляції» та формує у спортсмена відкритість до світу.

Освітній супровід та керована рефлексія передбачають активне впровадження методів освітнього коучингу. Ключовим інструментом тут виступає культурний щоденник спортсмена, який є методикою систематичного аналізу соціокультурних аспектів діяльності. Спортсмен фіксує не лише результати забігів, а власні спостереження за стилем комунікації колег, культурними відмінностями у поведінці вболівальників та особистими реакціями на стрес у нетиповому середовищі. Це дозволяє перетворити підсвідомий досвід на реальний інтелектуальний актив.

Система «подвійної кар'єри» (Dual Career) забезпечує інтеграцію інтенсивної спортивної підготовки з отриманням якісної освіти. Ми спираємося на концепції Ендрю Міллера [4] та Ганни Елізабет МакГіган [21], де освітній процес не заважає спорту, а навпаки, підсилює його, створюючи надійні умови для безболісної зміни соціальної ролі у майбутньому.

3. Ядро моделі: консолідація соціокультурного капіталу особистості.

Результатом успішної конвертації накопиченого досвіду стає сформований соціокультурний капітал особистості спортсмена. Ми розглядаємо його як головний інтегральний ресурс, що гарантує спортсмену успішну соціальну адаптацію та ресоціалізацію. Цей капітал проявляється через конкретні «м'які навички», які мають вирішальне значення в сучасному соціальному просторі.

Когнітивна гнучкість та креативність демонструють здатність особистості швидко змінювати стратегію поведінки залежно від обставин, легко сприймати нові правила гри та знаходити нестандартні рішення у складних соціальних ситуаціях.

Національна та соціокультурна репрезентація робить спортсмена носієм національної ідентичності, який чітко розуміє свою відповідальність як

представника громади чи держави. Це насамперед здатність гідно представляти свою культуру, уникаючи при цьому будь-яких проявів ксенофобії.

Соціальна інтеграція та комунікативна майстерність виявляються через вміння будувати конструктивні стосунки у будь-якому незвичному середовищі. Це фундаментальна готовність до ефективної командної роботи поза межами спортивного майданчика.

4. Вихідний контур: ретрансляція цінностей та соціальна місія (Вихід).

На завершальному етапі накопичений капітал повертається до суспільства у формі активних соціокультурних практик. Спортсмен стає суб'єктом «м'якої сили», реалізуючи кілька стратегічних векторів впливу.

Трансляція та поширення цінностей відбувається через впровадження принципів Fair Play не лише у спорті, а й у повсякденному житті. Використання спортивних церемоній та публічності допомагає просувати ідеї толерантності та взаємоповаги серед широких верств населення.

Руйнування соціальних стереотипів здійснюється через особистий приклад спортсмена як людини, що успішно пододала внутрішні кордони, упередження та страхи. Це стає дієвою моделлю поведінки для молоді та громад у боротьбі з расизмом, дискримінацією та ксенофобією.

Зміцнення глобальної та локальної солідарності реалізується через низку конкретних ініціатив. Благодійні та гуманітарні проекти передбачають організацію зборів коштів та турнірів для підтримки ветеранів спорту чи дітей у кризових ситуаціях. Активна робота у громадах включає проведення «уроків лідерства» та майстер-класів, де спорт виступає дієвим засобом зближення різних соціальних груп. Екологічне та соціальне волонтерство допомагає залучати прихильників до вирішення глобальних проблем під егідою авторитетного спортивного бренду.

Фундаментальною характеристикою моделі є її спіралеподібна циклічність. Кожна активна дія спортсмена на виході створює позитивний

резонанс, який повертається до нього у вигляді підвищеного соціального статусу, нових зв'язків та глибшого розуміння своєї місії. Це запускає новий виток накопичення капіталу на якісно вищому рівні, перетворюючи спортсмена на справжнього амбасадора миру та гармонійну особистість, готову до будь-яких викликів за межами спортивної арени.

Дискусія. Отримані результати свідчать про те, що розроблена нами концептуальна модель соціокультурної конвергенції спортсмена «Спорт як інструмент культурного діалогу» є не просто теоретичною схемою, а дієвим інструментом для системної гармонізації професійного та особистісного розвитку спортсмена. Ми встановили, що інтеграція щоденного тренувального процесу з цілеспрямованим накопиченням соціокультурного капіталу дозволяє ефективно подолати ризики «соціальної капсуляції», які часто виникають в умовах вузькопрофесійної спеціалізації та жорсткого змагального графіка.

Висока ефективність запропонованої моделі пояснюється насамперед її цілісністю та акцентом на глибокій внутрішній рефлексії отриманого досвіду. Нам вдалося отримати саме такі результати завдяки впровадженню механізму «аксіологічного конвертера», який забезпечує трансформацію випадкових зовнішніх вражень від мобільності у стійкі етичні переконання особистості. Використання методики освітнього коучингу та ведення культурного щоденника виступає потужним каталізатором цього процесу. Це змушує спортсмена не просто спостерігати за навколишнім середовищем, а й професійно аналізувати свої реакції на нові соціокультурні виклики. Закономірність, що стоїть за цими даними, полягає у переході від суто кількісного накопичення вражень до якісного формування соціокультурного капіталу, що перетворює спортсмена на активного амбасадора цінностей.

Отримані нами результати значною мірою узгоджуються з висновками Ендрю Міллера [4] щодо пріоритетності освітньої складової в межах професійної підготовки спортсменів. Важливим підтвердженням нашої позиції про роль

свідомого ставлення спортсмена до процесу власного розвитку є дослідження Ганни Елізабет МакГіган та її співавторів [21], які експериментально встановили, що цілеспрямована освіта суттєво покращує прихильність спортсменів до програм моніторингу та самоконтролю. Це безпосередньо співзвучно з нашою ідеєю впровадження культурного щоденника. Якщо авторка доводить ефективність освіти для технічного моніторингу тренувальних показників, то ми розширюємо цей підхід на соціокультурну сферу. Ми стверджуємо, що саме освітній коучинг дозволяє спортсмену свідомо фіксувати, аналізувати та конвертувати свій позатренувальний досвід у сталий особистісний капітал.

Наші дані щодо важливості цифрового супроводу та створення спеціалізованого середовища для розвитку особистості корелюють із результатами Елени-Анкуци Санті [19], яка підкреслює критичну роль вебплатформ у сучасному коучингу. Водночас ми доповнюємо ці наукові погляди, пропонуючи модель «Спорт як інструмент культурного діалогу» як системний інструмент для подолання структурного освітнього дефіциту, що був детально описаний у фундаментальних працях Марії Булатової, Лідії Радченко та Марії Приймак [10; 12; 18]. На відміну від підходів, що розглядають соціокультурний розвиток як стихійний процес, запропонована нами модель акцентує на керованості адаптації, що узгоджується з ідеями Валентини Єрмолової [11] щодо важливості ціннісного виховання в сучасному олімпійському спорті. Перспективним також вбачається подальше дослідження ролі культурного різноманіття у спорті, що перегукується з останніми напрацюваннями Мануеля Боржеса [22] щодо інклюзії та репрезентації.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що соціокультурне збагачення не повинно бути ізольованим від спортивної підготовки. Навпаки, воно має стати інтегрованою частиною професійної діяльності спортсмена, що дозволить йому успішно реалізувати себе як у спорті вищих досягнень, так і в подальшому цивільному житті.

Висновки.

1. Встановлено, що соціокультурний капітал спортсмена не є автоматичним наслідком спортивної діяльності, а формується як результат цілеспрямованої інтеграції етнокультурної ідентичності та гуманістичних цінностей олімпізму в тренувальний і змагальний процеси. Це дозволяє розглядати професійний спорт як дієвий інструмент «м'якої сили» та національної репрезентації у глобальному просторі.

2. Обґрунтовано, що застосування методики керованої рефлексії, зокрема ведення «культурного щоденника» та використання освітнього коучингу, забезпечує трансформацію стихійного досвіду глобальної мобільності у свідомі компетенції. Логіка дослідження доводить, що такий підхід дозволяє спортсмену ефективно долати ризики професійної ізоляції та зміцнювати особистісну стійкість до соціокультурних викликів.

3. Теоретично розкрито зміст моделі «Спорт як інструмент культурного діалогу», яка забезпечує перехід від простого накопичення вражень до якісних змін особистості через роботу внутрішнього «аксіологічного конвертера». Встановлено, що ключовими результатами функціонування моделі є формування когнітивної гнучкості, національної ідентичності та комунікативної майстерності, що є критичним для реалізації стратегії «подвійної кар'єри».

4. Виявлено, що активне втілення накопиченого соціокультурного капіталу в суспільну практику через благодійність, волонтерство та гуманітарні ініціативи створює ефект позитивного зворотного зв'язку. Це сприяє підвищенню соціального статусу спортсмена та створює теоретичне підґрунтя для його безболісної ресоціалізації та професійної реалізації після завершення виступів на великій спортивній арені.

Подяки. Дослідження виконано згідно Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2026–2030

роки за темою «Соціальна адаптація спортсменів та антураж на різних етапах багаторічної підготовки».

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розробку та теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі реалізації освітнього потенціалу спорту в системі багаторічної підготовки спортсменів. Це дозволить деталізувати механізми інтеграції освітніх компонентів на кожному етапі спортивного вдосконалення, забезпечуючи цілісність особистісного розвитку спортсмена.

Список використаних джерел

1. Mabillard V., Jádi D. Sports as Cultural Diplomacy: How Sport Can Make a Difference in Intercultural Relations. Berlin: Institute for Cultural Diplomacy, 2011. 30 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/322807871_Sports_as_Cultural_Diplomacy
2. Bulatova M., Radchenko L., Pryimak M. Social Adaptation of Athletes in Ukraine: Challenges and Priority Areas of Support. *Physical Education Theory and Methodology*. 2025. Vol. 25, N. 6. P. 1311–1320. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2025.6.01>.
3. Bulatova M., Radchenko L., Pryimak M., Yermolova V., Krol I. Accumulated Educational Deficit Across Athletic Careers: Quantifying Socio-Professional Risks. *Physical Education Theory and Methodology*. 2026. Vol. 26, N. 2. P. 284–291. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2026.2.06>.
4. Miller A. "The Centerpiece of College Athletics:" Prioritizing Education in the College Sports Reform Movement. *Journal of Intercollegiate Sport*. 2022. Vol. 15, N. 1. P. 29–46. DOI: <https://doi.org/10.17161/jis.v15i1.15391>.
5. Драч В. В. Культурна дипломатія в умовах глобального розвитку суспільств. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2024. № 2. С. 33–38 DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308270>.

6. Zanella C. K., Neves Junior E. J., Silva L. R. Cultural Diplomacy and Soft Power: critical analysis and methodological application. *Revista Brasileira de Política Internacional*. 2024. Vol. 67, N. 1. DOI: <https://doi.org/10.1590/0034-7329202400112>.
7. Поліщук Р. Політика і спорт: ідеологія, імідж, ідентичність. *Молодий вчений*. 2019. № 5 (69). С. 339–345. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-74>.
8. Sun X. Shuttlecocks and Society: Unearthing the Rich Cultural Significance of Badminton in China. *Journal of Education and Educational Research*. 2024. Vol. 9, N. 2. P. 132–136. URL: <https://drpress.org/ojs/index.php/jeer/article/view/23268/22818>.
9. Wang J., He Z., Lu Y. The impact of large-scale sports events on national identity: a structural equation model based on the residents perspective. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2025. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.3389/fspor.2024.1479425>.
10. Булатова М., Платонов В. Олімпізм і олімпійська освіта: історія, сучасність, майбутнє. *Наука в олімпійському спорті*. 2019. № 3. С. 52–76. DOI: https://doi.org/10.32652/olympic2019.3_3.
11. Єрмолова В. М., Булатова М. М., Кріль І. М. Педагогічний потенціал олімпійської освіти у формуванні патріотичних цінностей школярів. *Академічні візії*. 2025. Вип. 46. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17132725>.
12. Радченко Л. О., Єрмолова В. М., Кріль І. М. Олімпійський фонд культури та спадщини як складова діяльності МОК щодо розвитку культурно-освітньої складової сучасного олімпійського руху. *Проблеми та перспективи олімпійського руху в XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 22–23 верес. 2022 р.)*. Рівне: Видавн. дім «Гельветика», 2022. С. 40–44.
13. Ciomag R.-V., Pop C. Cultural and Sporting Characteristics of Countries Participating in Sports Competitions. *Marathon*. 2024. Vol. 16, N. 1. DOI: <https://doi.org/10.24818/mrt.24.16.01.02>.
14. Li Z., Waquet A., Campillo P. The Glocalization of Sport: A Research Field for Social Innovation. *Social Sciences*. 2025. Vol. 14, N. 1. DOI: <https://doi.org/10.3390/socscil4010020>.

15. Лимаренко Н. П., Єрмолова В. М. Шляхи інтеграції олімпійської освіти в діяльність закладів дошкільної освіти. *Академічні візії*. 2025. Вип. 46/2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17148277>.
16. Pryimak M., Kalyta L., Sokolov M., Kaplun V., Krasnykov Y. Innovative approaches to risk management in the field of public administration in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, N. 74. P. 308–322. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.74.02.26>.
17. Приймак М. М., Калита Л. В., Вареник О. М. Стратегічний менеджмент та інноваційні аспекти у публічному управлінні сферою фізичною культурою і спорту. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-49>.
18. Приймак М. Освіта як ключовий фактор соціальної адаптації спортсменів на різних етапах спортивної кар'єри. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2025. № 2. С. 103–112. DOI: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2025-2-103>.
19. Santi E.-A., Gorghiu G., Bîzoi M. Development of an Experimental Web Platform for Coaching Activities in Universities. *Pro Edu. International Journal of Educational Sciences*. 2021. N. 5. P. 96–106. DOI: <https://doi.org/10.26520/peijes.2021.5.3.96-106>.
20. Zhukova A. R. Teacher as a Coach in the Process of Forming Students' Leadership Competencies. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2024. N. 1 (116). P. 91–98. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.1\(116\).2024.7](https://doi.org/10.35433/pedagogy.1(116).2024.7)
21. McGuigan, H. E., Scanlan, A. T., Kingsley, M. I., & Kelly, V. G. (2023). Does education improve adherence to a training monitoring program in recreational athletes? *International Journal of Sports Science & Coaching*, 18(1), 101–113. <https://doi.org/10.1177/17479541211070789>.
22. Borges, M., Rosado, A., & de Oliveira, R. F. (2025). Editorial: Promoting inclusion and representation: the role of cultural diversity in sports. *Frontiers in psychology*, 16, 1695684. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1695684>.